

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

10 de Incrementis actionum per id quod Interest.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

1. 2. quorum honor in P. 2. In condemnatione interdictionum, habetur ratio fructuum a die contestationis litis: ex quo videlicet edita sunt, non retro. lib. 3. de interdicit. in P. l. questum, §. ex hoc, de precar. P. Excepto interdico, vnde vi in quo & fructuum, qui ante interdictionem percepti sunt, habetur ratio a die expulsiouis, lib. 1. §. ex die, de vi, §. vi arma in P. Atque cautum est constitutione regia Caroli 8. in consuetudine Caroli 8. articulo 49. vt is qui interdictione possessorio retinenda succubus, damnetur in sumtus, & quanti intererit aduersarii victoris. Insuper multa erga aerarium regis. Id ipsum & Ludouicus 12. sanciuit, in consuetudine Ludouici 12. anni 1512. arti. 50. quamuis gratia interdum a senatu fiat, si bona fide possessionem vtriuque agitatam cognouerit, & paupertati victorum indulgendum ex aequo & bono decernat: vel si defensor vocatus per interdictionem ab actore, in limine iudicii, antequam pertinaciter obstitat, profiteatur, se possessioni non facefere, nec impedire manutentionem, vt dicunt, id est, plenum possessorium. Tunc enim non damnatur ad sumtus, vt placuit curiae Parisiensis supremae, 2. Martii 1538. 3. Interdicta ex quibus caussis annalia sunt, sunt perpetua, de eo quod ad eum, cum quo agitur, peruenit. Paul. in l. 4. de interdicit. in P. 4. Per interdictionem prius cognoscitur de possessione, quam de proprietate. l. incerti, C. de interdicit. l. si. C. quor. honor. l. i. quor. leg. C. 5. Interdicta, quae annalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad recipiendum. l. licet, C. de excep. 6. Nullam interdictionem infamat, l. neque, de vi, §. vi arma, P. & nullum poenaliter redditur: quia de facto in interdictionis quaeritur, non de iure. l. 2. §. final. s. feruere. vindic. in P. Et si de vi criminaliter agatur, alia via experiendum sit, de qua dicemus, Deo fauente, in edicto legis Iuliae de vi publica, & priuata. Et interdictionis etiam noxalibus, dominus damnum resarciendo, liberatur: vel patientiam in opere facto per seruum, praestando. l. fin. de interdicit. in P.

De Incrementis actionum per id quod interest.
Cap. 10.

1. Accidunt communiter omnibus actionibus obligationibusque augeri, minui, tolli.
2. Quibus augeantur eius quod interest exceptiones.
3. Quod Interest quid sit.
4. De Lucro, Damno, & Incommodo. de differentia Vsurarum. eod. de Pena ab eo quod interest. eod.
5. Diuisio eius quod interest.
6. Quid commune id quod interest, & quare petatur.
7. Praetia naturales, & industriales qui, & qui restituendi eum re.
8. Quid sit singulare interest, atque quomodo aestimetur. de Iuramento in litem eius. eod.
9. Conuentionale quid.
10. Interesse extrinsecum, atque interesse intrinsecum quid.
11. Pro quibus rebus peti possit id ipsum quod interest. In quo eius non habeatur ratio. eod.
12. Id quod interest omni iure permissum.

1. Commune omnibus obligationibus & actionibus, vt possint augeri, minui, & tolli. Primum itaque generaliter tractabimus de incrementis, deinde ordine de aliis: ne postquam ad patricularum peruenierimus conuentionum formas, cogamur sapius haec generalia repetere.

2. Augentur, vel ratione accessionis eius quod interest, vel per inficionem, vel per impensas. De eo quod interest itaque paucis agendum ab initio: in quo iusta vt litas venit, iniusta recitatur, nec eius ratio habetur. lib. 3. §. si mecum, & l. penult. ad exhiben. in P. lib. 10. titul. 1. Pompon. in l. qui re sibi commodata, §. 7. de furt. in P. lib. 47. titul. 2. l. itaque fullo, 12. eod. titul. P. Vnde in hoc augmento, non solum quod utile est, pro quo etiam verbum interest pro refert, lib. 2. §. sed dominorum interest, de iis qui sunt sui vel alieni iur. P. in l. loci corpus, §. 1. si seruus vindic. 4. §. in iudicio, finium regum. lib. 10. P. titul. 1. sumitur, extra praesentem tractationis considerationem: sed quod vile & iustum est, accipitur. Atque ideo submotis aliis exceptionibus eius quod interest, & illa quae pro differre, interesse dicimus. vt in l. 3. de condit. in caus. dat. P. l. si a stipulatus, 115. de verb. obl. P.

3. Quod tractandum id quod interest, pro augmento pro-

posito concludemus scis finibus, vt sit, Pecunia accedens vel principali, pro reparatione lucri cessantis, aut damni emergentis, culpa, aut dolo alterius, eo quod si non fiat quod promissum est, in pecunia numerata fiat condemnatio, sicuti euenit in omnibus faciendi obligationibus. Celsus, l. si quis ab alio, 13. §. fin. de re iud. in P. Paul. l. stipular. non diuiduntur. 74. §. Celsus, de verb. oblig. Caius, in l. liberum est. 9. de religio. & sumi. funer. lib. 11. Part. 7. Accedit autem haec pecunia rei principali, videlicet post mortem. vt in l. fin. de eo quod certo loc. in P. vel iudicis officio, summa definita, lib. 1. de senten. qua pro eo quod interest. Cod. vel partium conuentione, d. l. 1. vel definitione legis vel ex facto ipso, l. quatenus, de reg. iur. vt ex diuisione eius quod interest apparebit. Aequitas huius augmenti ex damni reparatione, & ex lucro cessante per finitionem ostenditur: finis namque huius, ista duo, quorum habetur ratio a tempore mortis: videlicet quantum affuit, quantumve quis lucrari ex re iuste potuisset. l. 1. §. fin. de senten. qua pro eo quod interest. C. l. i. §. de eo quod certo loc. lib. 13. P. tit. 3. Caius, in l. si de iis qui deiecerunt lib. 9. P. titul. 3. Paul. expressus in l. si commissi, 13. rem rei. haber. in P. lib. 46. titul. 8. Damna Graeci sicuti dicunt, Latini, damnum a diminutione patrimonii, l. 3. de damno infecti. in P. separatam ab incommodo, quod Graeci δὲν ἴσχυον, quod non dimiuit patrimonium, nec iniustum semper sit alteri illatum, si ex opere iuste in nostris rebus factio, proximo incommodum inferatur. l. Proculus, de dam. infecti. Quemadmodum, nec consideratur vtilitas cessans, vel quod nostra interesse poterat: id aliunde quam ex re debita oritur. vt in l. si sterile, §. cum per vendiorem, de actio. emt. P. l. fin. de periculo & commo. rei vend. in P.

¶ Hinc fit, vt id quod interest, quod versatur in euitando damno, differat ab usuris, in quibus agitur de lucro accipiendo sine damno: de quorum prohibitione, Deo iuuante, dicitur in mutuo. Et si quando vltur dentur loco eius quod interest, illa licitam habent exactionem: potissimum, vbi is qui exigit, rem suam fructuosam dedit: ita enim loco fructus vltur sunt. gloss. penult. in l. 2. de usur. C. argumento l. socium qui in eo, 61. pro soc. in P. gloss. in cap. conuictus, de usur. Et illa postrema verba limitationis, quae meminuerunt, dolo aut culpa alterius id quod interest deberi, aliam exhibent differentiam, cum vlturis, quae etiam quando iure ciuili admittantur, exiguntur sine mora vel culpa, interdum, l. lecta, si certum petat. in P. & ex conuentione. l. qui Roma 122. de verbor. oblig. P. Quemadmodum & poena conuentionalis, quae ideo, & ab eo quod interest in eo distinguitur, quia ex conuentione laepe & euentu conditionis pendet, in l. in illa stipulatione, §. de verb. oblig. Pap. in l. ita stipulatus, 115. eod. tit. tum etiam, quod poena per se tenet certa est inter contrahentes, quanta sit futura, l. fin. de prator. stipulatio. l. stipulatio ista, §. alteri, de verb. oblig. P. & praetiatu vlturum quae lex decernit, & vlturas, & poenam. l. 2. de eo quod certo loc. l. Lucius, de actio. emt. in P. l. traiectitia, de actio. & oblig. Ceterum id quod interest, conuenit dicitur, id est, aestimatio quae per pecuniam fit, l. 1. de contrah. emt. in P. l. fin. in emtionem, de minor. 25. annis. omnium rerum: quamuis pecunia non aestimetur per res. l. si a fideiussorem, 43. de fideiussorib. lib. 46. P. tit. 1. Fit enim quanti nostra interest & damni passi aestimatio, quanti pluri fuit res. l. si lex, 21. ad leg. Aquil. l. 9. P.

¶ Diuiditur id quod interest secundum illam generalem exceptionem eius quod interest, in publicum, & priuatum, videlicet, in id quod publice, & priuatum interest. l. locatio, §. quod illicito, de publican. Quibus concurrunt tribus, publica & plurium praefertur vtilitas. l. 3. de primipil. lib. 11. C. l. actio, §. Labio. pro soc. in P. l. Lucius, de euit. in P. l. item si verb. §. 1. de rei vind. P. Nam, vt ait Cicero, pro Sylla, dandum non arbitror, vt quisquam de salute suorum contulat, communem relinquat. Et rursum, Cic. 3. de Finib. non est magis vituperandus proditor patriae, quam communis vtilitatis ar t salutaris defensor, propter suam vtilitatem & salutem. Quod pertinet autem ad institutam tractationem, id quod interest melius diuiditur, in commune, singulare, contentum. glo. in l. 1. de senten. qua pro eo quod inter. in P. gl. in l. 1. de alim. emt. in P. gl. in l. libertas de reg. iur.

¶ Commune est emergentis damni, aut cessantis lucri aestimatio facta, secundum communem fractionem, nulla adhibita singulari affectionis consideratione: dum promissum non praestatur, id est, id quod quilibet parti posset ex hoc damno, & quod lucrari posset ex re, si culpa alterius non interuenisset. Et rursum, quod aut consequi potuissim, aut eregare culpa alterius cogimur, vt quilibet alius, l. si seruus, ad leg. Aquil. quod aestimabit

bit index habita ratione pretii & estimationis communis. I. iura-
ditio. C. de off. em. l. prima, de his qui deiecerunt. l. in lege Falcidia. &
l. pretiariorum. ad leg. Falcid. in P. Et hoc commune, absolute id
quod interest dicitur: alix autem species quamdam habent no-
tam distinctionis, vt apud Paulum Iuricon. Vbi doli estimatio fit,
tam distinctio, de iudi. in P. non ex eo quod interest solum, vi-
de de commune. sed & quantum in litem iuratur: ecce singulari, &c.
Etenim singulare per iuramentum in litem facta estimatione,
colligitur. Callistrat. in l. penult. de in litem iuran. in P. lib. 12. P. tit.
3. Petitur autem hoc commune, vel ratione nature rei, vel ratio-
ne moris, vel ratione fructuum. Res enim natura propria habet
aliquando accessiones, quae occasione rei accedunt debito, aut
gratia eius adiunguntur. Leguis, de usur. in P. Ex mora tenetur de-
bitor ad fructus ex re perceptos, veluti ad accessiones naturales,
& ad usuras loco eius quod interest, dum petuntur iudicis officio,
non iure actionis. l. socius qui. pro soc. in P. can. quoniam, 14. q. 4. &
ibi gloss.

7 ¶ In fructibus porro distinguimus, naturales ab industriali-
bus. Naturales sine facto nostro ex re proueniunt, vt poma, gland-
es, nuxes & similia. Et hi si exstant, possunt simul cum re peti.
Nam nullus possessor rei, quantumuis bonae fidei sit, hos fructus
sibi acquirante perceptionis tempus. l. fructus, de usur. C. Idcirco
si pendente, cum res est restituenda, ad eum cui restituitur per-
tinent. Industriales dicuntur fructus, qui maxime adueniente
nostra cultura & ope, emergunt: vt vinum, legetes, &c. Hos pos-
sessor rei bonae fidei ante litem contestationem conuictos, non
cogitur restituere: exstantes domino restituere tenetur. Post litem
autem contestationem, restituit tam exstantes, quam perceptos
& consumtos & qui percipi ab ipso potuissent, l. 4. §. item, finium
regu. P. quia lite contestata quod ad fructus pertinet, in mala fide
esse incipit. l. certum, & ibi gloss. C. de rei vind. l. de petit. hered. C.
Quia & male fidei possessor, ad consumtos, & non consumtos:
perceptos, & non perceptos tenetur. d. l. certum. Diverso tamen
modo, nam si sine titulo possideat cum mala fide, restituit perce-
ptos possitrem, conditione sine causa: exstantes, rei vindicatione
ex obligatione legis: pro percipiendis, officio iudicis, l. si nauis,
de rei vind. §. illorum de off. iudi. conuentus. Si cum titulo perceperit,
pro consumtis quoque tenetur conditione sine causa: pro ex-
stantibus rei vindicatione. A petitione tamen percipiendorum
per titulum excusatur, quibusdam casibus exceptis, de quib. gl. cir-
ca finem, l. si fundum, C. de rei vind.

8 ¶ Singulariter quid interest alicuius, quando ex patientis af-
fectione estimatio facienda est, quando alicuius perentis magis
interesse potest, quam alterius: veluti, vicini magis interest con-
fines fundos metcati etiam pluris, quam alterius non vicini, & ma-
ius illi damnum est, quam non vicini, illis petiari. l. et si a quo pretio,
de lega. l. si eius fundus, de leg. 2. Pendetque ex affectione hoc caput
eius quod interest, l. si in emtionem fundi, de minor. 1. 5. an. l. qui resti-
tuere, de rei vind. in P. non tamen secundum affectionem taxationi
sibi, sed praestito iuramento affectionis, id est, estimationis secun-
dum affectionem iurantis. Iudex considerata priuata utilitate, iu-
ratam estimationem moderatur & definit. l. 3. §. praeterea, ad exhi-
ben. in P. sic iuratur in litem affectionis in infinitum, sed definitur
arbitrio iudicis. l. videamus, §. penult. & l. in actionib. de in lit. iuran.
Sed considerat iudex in eo singulariter rem, super qua iuratum
est, nam estimati possit: vix enim iuramentum affectionis inspi-
cit eius, quod non habet estimationem. l. pen. & l. si lib. homo ad ex-
hibend. in P. vt l. 1. §. proinde, de variis & extrarord. cogni. in P. Item
num res sit idonea, de qua iuratur in litem: non enim in omnibus
affectionis iuramentum est recipiendum pro eo quod interest
censendo, l. si forum, ad leg. Aquil. sed tantum in bonae fidei iudi-
cis, in act. omnibus in rem, ad exhibendum, l. in actionibus, §. ad ex-
hibend. in P. & cum dolus, vel contumacia non exhibentis, vel
non restituentis puniatur. l. 2. de in litem iurando, in P. l. qui resti-
tuere, de rei vind. in P. l. tutor, qui reperiuntur, in administrat. tutor.
in P. Considerat item personam petentis: veluti in fructibus
non perceptis, num illa, quae petit, percipere potuisset, si rem ei
possidere licuisset. l. Papinia, in l. si nauis, 62. §. si. de rei vind. in P.
Sic & postremo affectionem eiusdem petentis. l. videamus, 3. de
in lit. iura. l. Titius cum decederet, de actio. em. in P. Ceterum esti-
matio, quae fit in iuramento affectionis a iudice, normam & legem
accipere debet ex constitutione Iustiniani, in l. vni. §. 1. de sententi-
is, quae pro eo quod interest, profertur, li. 7. C. ti. 47. vt in omnibus ca-
sibus, qui certam habent quantitatem vel naturam, veluti in ven-
ditionibus, locationibus & omnibus contractibus, hoc quod in-

terest, dupli quantitatem minime excedat. In aliis autem casibus
qui incerti esse videntur, iudices, qui causas dirimendas suscipi-
unt, per suam subtilitatem requirant, vt hoc quod re vera induci-
tur damnum, hoc reddatur, & competens modera men infinito
adhibeant. Sic & hodie cessante poena dupli, tripli, vel quadrupli
in Gallia, exigitur eius loco, quod vere probatum fuerit iudici in-
teresse petentis. quod & probatur a gl. in c. fraternitatis, 12. q. 2. Non
tamen aequum esse puto, id quod interest ad communem estima-
tionem, vel ad communem interesse reduci, vt quidam putant pla-
cuisse alias senatui Parisiensi, Buzzo, in l. abrogatis l. 1. arg. 9. ex a-
resto Parisi. curia, 4. Decemb. 1520. Nam & ego in his, quae dolum &
contumaciam habent, vidi aliter Tholosanae curiae supremae pla-
cuisse id quae aequius ad plectendam malitiam reorum ducunt in
Stoicorum errorem peruenimus, peccata esse aequalia dicentes,
& aequali & vna censura digna, quae ob culpam, & quae ob dolum,
vel contumaciam debentur. ¶ Conventionaliale id quod interest,
est id quod complectuntur contrahentes sua pactioe, & certum
praestandum pro eo quod interest, si ea quae facienda dandaue sunt,
non fiant denturque, eo quo conuentum est modo. Quae conu-
entio maxime vt utilis recepta est, & tuta creditoribus. Cu alioquin
difficile sit estimare quantum vere nostra interest, & saepe illa esti-
matio ad minimam summam fiat, & deducatur. l. fin. de praetoris
stipul. in P. §. si. de verb. oblig. Adhibendus tamen est estima-
tionem conuentioe, ne dupli quantitatem excedat. d. l. 1. §. 1. de sen-
tentia pro eo quod inter. C. ¶ Perpendimus rursum id quod in-
terest, vel vt intrinsecum, vel extrinsecum. Interesse dicitur intrin-
secum, iactura quae in re principali, videlicet in ipsa eadem confi-
deratur: veluti, si estimatio rei decreseat, si cuat vinum. l. vinum,
si certum petat. P. l. ipsum in fructibus. l. fructus, de actio. em. C. Ex-
trinsecus interest, quando iactura contingit aliunde, quam ex re
debita, tamen per occasionem illius, exempla cape ex l. 3. de in lit.
iuran. ex l. Julianus, de actio. em. in P. l. unde Neratius, ad leg. Aquil.
& circa eam, l. si ferilis, §. cum per venditorum, de actio. em.

¶ Porro id quod interest peti potest, in obligatione princi-
pali contracta ex maleficiis, vel publicis delictis: sicut in falso com-
missio, si cuiusquam intererit. l. qui nomine, in c. l. in verbo, penali,
ad legem. Corn. de falsi. in homicidio, raptu, & similib. in quibus da-
mnum datum, & lucrum amissum refarciri oportet. l. 1. §. si de his
qui deiecit. in P. Quod & in delictis obinet priuatis, l. an lex, & l.
unde Neratius, ad leg. Aquil. in P. in dolo, l. arbitrio iudicis, de dol. in
P. si iniuste quis se probet ex communicarum & conueratur, ca.
sa. ro. de sentent. excommunic. & petitur a tempore delicti, culpa,
doli, mora. 2. Petitur in actione realij quod interest, si dolo vel
culpa possessoris actio iacturam patiat. l. qui restitueret, 68. & l.
quod si possessor, 71. de rei vind. In obligationib. faciendi, succedit
post moram id quod interest, l. si quis ab alio §. si. de re iudica. l. si
pulationes non diuiduntur, & l. si fundum, de verb. oblig. l. 1. de actio.
em. in P. Quod autem pertinet ad obligationes dandi, adhiben-
da distinctio contractuum bonae fidei, & stricti iuris: Nam in con-
tractibus bonae fidei dandi, quamuis quis ex illis teneatur praec-
tice ad dandum, tamen si ex mora, vel dolo debitoris interfit cre-
ditoris, & patiat iactura peti poterit reparatio. vt in l. ea conditio-
ne, C. de rescin. vend. l. curabit, de actio. em. C. l. 1. de actio. em. in P. At
in contractibus stricti iuris, vt plerumque non habetur ratio eius quod
interest, gl. in c. cum venerabilis, de excepti. in verbo, bonae fidei. nam
sola res ex eo contractu debita petitur. l. ubi autem non apparet, §. si.
& l. quicquid, adstringenda, de verb. oblig. Demuntur autem inde quin-
que casus, in quib. ex contractibus stricti iuris petitur id quod in-
terest. Primus, si post moram decreseat debita rei estimatio. vt in l.
vinum, de reb. cre. P. l. si fundum, 112. de verb. oblig. cum similit. si actio
fiat arbitraria ex loci adiectione, vt in l. 3. §. si. & l. centum, Cap. de eo
quod certo loco, 3. vt quamuis non fiat arbitraria actio, si tamen cre-
ditor ex decursu moroso temporis, patiat iactura, recipiet quanti-
sua intererit. l. quod si Ephefi, de eo quod certo loco, in P. 4. est in spe-
cie, qua quis stipulatione spondit se mutuo daturum pecunia,
nec dedit: quo casu, si quid interfit stipulantis non datam fuisse, id
petitur. l. si penam, 68. de verb. oblig. Si non interfit autem, promissor
non tenetur. l. si quis stipulatus, §. si. de verb. oblig. 5. Vt in contracti-
bus innominatis, quamuis sint stricti iuris, tamen petatur id quod
intererit. in l. naturalis, §. 1. de praescrip. verb. Si tamen quis rem de-
bitam a debitore recipiat nulla protestatione petendi quod in-
terest, adhibita, id quod interest postea petere non potest. vide in
decis Capella Tholosana, 50. & ibi Auserium & Paul. Castrensem l.
4. C. de deposito, ubi de hoc facti l. terminatio, Cod. de fructu. & lit. ex-
pej. addit distinctio & Barr. in l. si post moram, de eo quod certo loco, in P.

Cauendum in omnibus superioribus casibus, ne vltura irrepant, & splendido titulo eius quod interest, se exornent: quod fiet, si nota illa dicitur retineantur, quod id quod interest sit damni emergentis, & lucri cessantis: vltura, lucri emergentis, & damni cessantis. Quæ si obserues & distinguas, nullo scrupulo poteris id quod interest petere omni iure suffragante.

¶ Nam si liquet ex præcedentibus iure ciuili concessum, l. 1. de sententia que pro eo quod inter. C. iure potestatis, & per tuas de arbitrio, c. 1. de plus petitis. c. sacro, de sententia excommunicata. & iure diuino, c. 22. & 21. Exodi, vnde c. 1. & 2. de iniuriis ap. Gregor. Et si vltura nomen pro eo quod interest, accipiatur, id est, pro lucro cessante, recte eas tibi accipies. Finit enim inter mercatores lucrum ex negotiatione & societate pecuniarum & industria, si non fuerint, pro socio in P. de quo arbitror loquor Dominum apud D. Matheum, cap. 25. Seruus piger, inquit, & male ego oportuit te pecuniam meam committere numulariis, & ego veniens, cum vltura accepissem eam. Intellego namque ibi vltura dici, pro iusto lucro, ex negotiatione, non autem agi de vltura veritatis, de quibus postea, Deo fauente: neque puto etiam permissum esse, nõ negotiatori, mutuo dare pecunias ad vltura negotiandi, non communicato damno, sed tantum accepto lucro: imo dico hoc esse quare excusationem in peccatis, & ex labore & industria negotiatoris, furto supplere labores. Sed hæc hæc tenus de eo quod interest, nunc de culpa, de qua eius quod interest finitio meminit, & postea de dolo agamus.

De Culpa. Cap. II.

- 1 Culpa necessaria cognitio.
- 2 Culpa quid sit.
- 3 Culpa diuisio, & negligentia diligentia, gradus.
- 4 Culpa lata, & doli distinctio.
- 5 De leuissima, & in quibus consideretur culpa, leuis, & lata, & leuissima.

¶ Culpa breuem epitomen adiciendam tractationi eius quod interest conuenit: quia & illud, & contractus, & actiones de ea sæpe notionem exigunt. Quidam enim contractus, dolum malum duntaxat recipiunt, quidam & dolum & culpam. Dolum tantum, depositum, precarium: dolum & culpam mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum, dotis datio, tutela, negotia gesta, in his quidem & diligentia: & vltura in omnibus venit quod venire placuit ex istis, l. contractus, 24. de reg. iur. ¶ Culpa est, ommissio curæ, vel diligentia, quæ alicui rei adhibere debemus, cum possumus. In culpa itaque ommissio curæ negligentiam demonstrat: quia magna negligentia, culpa est, magna, de verborum significatione. l. socius socio 73. pro socio in P. Culpa secundum Baldum est, non providere providenda, Bald. in l. solam, C. de rebus. quo nomine culpa maxime differt a dolo: quia hæc in omittendo, ille in committendo, l. si punitor, 31. ad l. Aquil. in P. Et dolo culpa non dicitur accidere, quod casu male successit, dum quis re vitur suo tempore: vt si tempestate perierit nauis, quam quis tempore legitimo navigationis pelago commiserit: dum modo ei idoneos præfecerit, l. virique, 16. q. 1. de rei vind. in P. lib. 6. tit. 1. Nec in culpam, vel reprehensionem iustam incidisse dicitur, qui fecit, & eodem modo, quo ab aliis publice sceler fieri: veluti, si quis res oppignoras deposuerit in horreis publicis more aliorum, & inde subtraheantur, l. pignus, 18. de pignori. acti. l. 4. C. ii. 24. Culpaque carere videtur, qui omnia fecit, quæ diligentissimus quisque obseruasset, vt ait Caius, l. si merces, 28. §. qui eorum loca. P. Atque cum culpa dicitur in summa secundum Baldum, l. Bald. in l. que fortuitis, de pignori. actio. omne reprehensibile, sic vt ait Cicero, 1. officiorum. Ne maior pena sit quam culpa, cauendum est. Nec omnis ommissio cuiusque diligentia, absolute culpa est, sed eius tantum, quam lex adhibere iubet. & quam cum possumus, non adhibemus: alioquin culpam abesse dicimus, l. contractus, §. fin. & l. culpa carer, de reg. iur. l. in omnibus, l. in delictis. de noxal. actio in P. vt si quis extranea vi prohibeatur diligentiam adhibere rebus, vt in l. si rebenda. ad leg. Rhod. de iact. in P. cum simul. Contra ommissionis culpæ est incurtia facere aliud quam facere oporteat, & ita quæ faciendæ sunt omittente: vt immiscere se negotio ad se non pertinenti, l. culpa est, de regul. iur. Pignori quod omnes sciunt, vel scire debent, l. cedere diem, 13. §. fin. & l. lata culpa, 23. de verb. signif. in P. Cum enim non adhibita cura, & neglectu res tractamus, fit quod fieri non debet, l. si feruum, §. 1. de verb. obligat. Et qui facit, quod facere non debet, non videtur facere quod iustus est, l. qui non facit, de regul. iur. Ita imperitia quoque culpa annuatur, vt in l. imperitia, de

regul. iur. in P. cum quis ea præsumit facere, in quo suam imperitiam alii scire potest esse damnosam, l. illicitas, §. si cuius medico. de officio præsid. in P. §. imperitia, de lege Aquil. apud Iustin. l. si quis in dolo, §. Celsus, loc. in P. l. idem iuris, l. 15. §. fin. ad leg. Aquil. in P.

¶ Diuiditur culpa, in latam, leuem, & leuissimam. Quæ vltura cilius apparent, perpendendi sunt diligentia gradus, ex quorum incuria vel omissione, gradus culpa sulcipit. Cura itaque vel diligentia, circa res consideratur in iure exacta, communis & minor. Exacta illa dicitur, quam suis rebus prudentiores & diligentiores patres familias solent adhibere, præter ordinariam seu communem, vel vulgarem modum, §. item is cui res aliqua, qui mod. re contrahat. oblig. apud Iustin. Porro exactissimam non considerat, nec requirit ius diligentiam, quam vocat delatoriam, l. nec supina, de iur. & facti ignorans in P. & nimium curiosam, qualis est in delatoribus, qui ideo curiosi, tit. de curiosi, lib. 10. C. didi, & diligentia curiosa quoque delatoria. Diligentia & cura communis illa est, quæ communiter a prudentibus & bonis patribus familias, rebus suis adhibetur, l. quod Nerua, de positi. in P. ibi ad eum modum & c. d. §. is cui, quibus mod. re contrahat. oblig. Minor diligentia circa res alienas consideratur, habita ratione moris eius, quo solet res suas tractare, vt et si negligens in rebus suis sit, tamen eandem diligentiam quam suis adhibet, rebus alienis quoque adhibeat, dicitur, l. quod Nerua sibi sitamen ad suum modum & c. His suppositis, nunc cape, latam culpam esse, non adhibuisse diligentiam, curam, vel operam rebus alienis, quam quilibet etiam parum diligens, rebus suis solet adhibere. Et hæc nimia negligentia dicitur, d. l. cedere diem, §. fin. & l. lata culpa, de verborum significatione. videlicet declinatio quedam prudentia, quæ quemadmodum natura nobis est insita: qualis non cogitare naturales euentus, qui facile accidunt: velle nauigare aduersa tempestate tempore: supra modum equum conducendum onerare, vel ipsum longiori itinere vexare: seminare, aut metere temporibus incongruis, Bald. in l. que fortuitis, §. colum. de pignori. actio. ignorare iura, l. de atate, §. qui tanto. de interrog. actio. l. leges, C. de legio. l. 12. de iuris & facti significatione in P. Dicitur quoque hæc culpa, magna negligentia, lata, & latior: magna culpa, & dolo, l. magna culpa, de verborum significatione. id est, dolo præsumtus, & magna culpa dolo proxima, quod præsumtam in se fraudem contineat, l. quod Nerua, de positi. quia dolo facere videtur, qui non facit, quod facere potest, l. si procurator, §. §. fin. manda. lib. 17. in P. tit. 1. Vt dolo facere præsumitur, & dicitur procurator, qui non exigit, vel persequitur, quod exigere vel persequi potest, l. dolo est, 44. in l. glo. §. fin. manda. lib. 1. dolo, ad legem Falci. in P. Non tamen culpa, dolo vere dici potest: verum quidem proxima dolo appellabitur. Simili modo contra doli alii, tantum culpam: alii, dolum & culpam simul considerant, l. contractus, de reg. iur.

¶ Proinde non omnis qui in nimia negligentia est, vel in lata culpa, statim in mala fide esse dicitur: puta, si in iure errauerit, & arbitretur se recte agere, cum tamen contra ius ageret, l. sed esse leg. 28. §. circa de petitis. hered. lib. 5. P. tit. 3. Qui autem in dolo est, proculdubio in mala fide erit. Quare in culpa non iuratur in iustem: dolo autem & contumacia iuratur, l. 2. & l. nalli, §. penult. de in lit. iurand. P. Atque pena, quæ dolo debetur, in ciuilibus quidem negotiis, ratione præsumtionis doli, ad latam culpam transfertur vt plerumque: in criminalibus autem, vbi de poena agitur corporali, non vtique, in l. 1. si in for. falsum mod. dixit. lib. 11. P. tit. 6. Differunt & in aliis pluribus dolo & culpa, quæ libens prætermitto, l. Cornelia, ad l. Corn. de sic. P. Leuis culpa, est ommissio eorum, quæ diligens paterfamilias in rebus suis solet adhibere: ommissio, videlicet, diligentia communis, sed vide differentias in gl. in l. in actionibus, in verb. non etiam, de in lit. iurand. gloss. in §. suspensus autem, de suspectis tutor. apud Iustin. Hæc culpa leuis sæpius sine alia adiectione culpa dicitur, & nomine culpæ si nihil aliud adiectum fuerit, pro leui interpretanda, vt in l. si cum venderet, & l. seg. & l. ea regitur, de pignori. act. in P. dicto §. item is, cui res aliqua, & §. fin. quibus mod. re contrahat. oblig. l. in reb. commo. in P. l. socius socio, 73. pro socio, in P. quandoque autem pro lata, quam proprie dicuntur vocari culpam gloss. in l. filiofamilias, in l. 26. §. maritum, soluto matrimon. in P. & in l. si constante, §. si maritus eius, eod. tit. Sed facilis erit discretio, pro qua nomen inferuntur sit, si obserues que in contextu hypotheseon, cui inferuntur, dicuntur.

¶ Leuissima culpa appellatur ommissio curæ, & diligentia exactissima, l. cum res, 29. §. culpa, de legat. 1. docet gloss. in l. in venditione, §. de tempore locationis, in verb. ex culpa, de bonis ant. iudi. possiden. lib. 42. P. tit. 1. quæ vix consideratur, l. nec supina, de iur. & facti ignorans. Leuissima, non esse diligentissimum, l. contractus, de reg. iur.